

פרשת בחוקותי

"השלום"

(ה) וְהָשִׁיג לְכֶם דְּיִשׁוּ אֶת-בְּצִיר וּבְצִיר וְשִׁיג אֶת-זֶרַע וְאֶכְלֶתֶם לְחֻמְקֶם לְשִׁבְעָה וְיִשְׁבַּתֶּם לְבִטַח בְּאַרְצְכֶם: (ו) וְנָתַתִּי שְׁלוֹם בְּאַרְצְךָ וְיִשְׁכַּבְתֶּם וְאֵין מַחְרִיד וְהִשְׁבַּתִּי מִיָּד רָעָה מִיַּד-הָאָרֶץ וְחָרַב לֹא-יִתְעַבֵּר בְּאַרְצְכֶם: (ויקרא כ"ו, ה-ו)

אברבנאל

למה כפל פעמים רבות יעוד השלום כי ראשונה אמר וישבתם לבטח בארצכם. ואמר שנית ונתתי שלום בארץ. ואמר שלישית ושכבתם ואין מחריד. ואמר רביעית וחרב לא תעבור בארצכם וענינם אחד:

השלמת ברכת ההצלחה

רש"י

שמא תאמרו - הרי מאכל, הרי משתה, אם אין שלום אין כלום - תלמוד לומר אחר כל זאת - "ונתתי שלום בארץ", מכאן שהשלום שקול כנגד הכל, וכן הוא אומר: "עושה שלום ובורא את הכל".

רש"י במדבר פרק ו: כד

יברכך - שיתברכו נכסיך:

וישמרך - שלא יבוא עליך שודדים ליטול ממנוך, שהנותן מתנה לעבדו אינו יכול לשמרו מכל אדם, וכיון שבאים לסטים עליו ונוטלין אותה ממנו, מה הנאה יש לו במתנה זו, אבל הקדוש ברוך הוא הוא הנותן הוא השומר. והרבה מדרשים דרשו בו בספרי:

בין אדם לחבירו

אור החיים

(ו) ונתתי שלום בארץ. צריך לדעת למה הוצרך לומר זה אחר שכבר אמר וישבתם לבטח, ואולי שיכוין על עם בני ישראל עצמם שלא יהיה להם פירוד הלבבות שיטעו ה' ביניהם שלום וריעות. או אפשר שיכוין על כללות העולם, ותדע שכשמדבר על ארץ ישראל מזכירה בכינוי כאומרו בסמוך בארצכם, וכאן אמר בארץ שמבטיחם כי יהיה שלום בכל העולם, ותמצא שחפץ ה' בדבר, וצא ולמד מפרי החג ע' כנגד ע' אומות, ומאמרי רבותינו ז"ל (סוכה נ"ה ב) בענין זה, גם כפי הטבע כשיש מלחמות בעולם יחרדו גם היושבים בטח לקול ענות מלחמה, ולזה גמר אומר ושכבתם ואין מחריד:

אלשיך

והוא ענין מאמרם ז"ל בבראשית רבה (ח ה) כי כשבא הקדוש ברוך הוא לברא את האדם נעשו מלאכי השרת כתין כתין כו', מהם אומרים יברא כו', חסד אומר יברא שכלו גמילות חסדים, אמת אומר אל יברא שכלו מלא שקרים, צדק אומר יברא שכלו מלא צדקות, שלום אומר אל יברא שכלו מלא קטטות, מה עשה הקדוש ברוך הוא השליך אמת ארצה. שהוא מה שכתוב אצלנו בפירושו בראשית רבה שנתן תורת אמת לנו בארץ, שעל ידה יהיה לנו עזר נגד מלאכי אמת, כי הם מבחינת התורה ובעסקנו בתורה נמצאים אתנו. אך לא זכינו יותן גם שפע כח שלום בארץ שיהיו כל הארבע כתות שלמים אתנו. כי אז בית שני, שנחרב על העדר שלום, לא היה נחרב:

ובזה אומר הוא יתברך אם תזכו שבחקותי וכו', שהוא שתתחזקו בתורת אמת, גם ונתתי שלום בארץ, שנשאר בשמים כאשר נתתי את אמת, ויהיה שלום רב ביניכם. הרי לכם מתנה גם מעולם המלאכים, שהוא כח בחינת כת מלאכי שלום. ואחר כך עוד אתן לכם מתנה רביעית מעולם העליון, והיא ונתתי משכני בתוכם שהיא שכינה מעולם העליון, כאשר יבא ביאורו בס"ד. הנה הזכיר ארבע מתנות. וזהו ענין כללות הכתובים. שמזכיר המתנה הראשונה ומפרש כל המסתעף ממנה, ואחר כך השנית וכל המסתעף ממנה, ואחר כך השלישית ומורם ממנה, והרביעית והנמשך ממנה:

יבמות (סב):

אמרו: שנים עשר אלף זוגים תלמידים היו לו לרבי עקיבא, מגבת עד אנטיפרס, וכולן מתו בפרק אחד מפני שלא נהגו כבוד זה לזה, והיה העולם שמם, עד שבא ר"ע אצל רבותינו שבדרום, ושנאה להם ר"מ ור' יהודה ור' יוסי ורבי שמעון ורבי אלעזר בן שמוע, והם הם העמידו תורה אותה שעה. תנא: כולם מתו מפסח ועד עצרת.

שבת (לג):

דיתבי רבי יהודה ורבי יוסי ורבי שמעון, וייתיב יהודה בן גרים גביהו. פתח רבי יהודה ואמר: כמה נאים מעשיהן של אומה זו: תקנו שווקים, תקנו גשרים, תקנו מרחצאות. רבי יוסי שתק. נענה רבי שמעון בן יוחאי ואמר: כל מה שתקנו - לא תקנו אלא לצורך עצמן, תקנו שווקין - להושיב בהן זונות, מרחצאות - לעדן בהן עצמן, גשרים - ליטול מהן מכס. הלך יהודה בן גרים וסיפר דבריהם, ונשמעו למלכות. אמרו: יהודה שעילה - יתעלה, יוסי ששתק - יגלה לציפורי, שמעון שגינה - יהרג.

אזל הוא ובריה טשו בי מדרשא. כל יומא הוה מייתי להו דביתהו ריפתא וכוזא דמיא וכרכי. כי תקיף גזירתא, אמר ליה לבריה: נשים דעתן קלה עליהן, דילמא מצערי לה ומגליא לן. אזלו טשו במערתא. איתרחיש ניסא איברי להו חרובא ועינא דמיא. והוה משלחי מנייהו, והוה יתיב עד צוארייהו בחלא, כולי יומא גרסי, בעידן צלויי לבשו מיכסו ומצלו, והדר משלחי מנייהו כי היכי דלא ליבלו. איתבו תריסר שני במערתא. אתא אליהו וקם אפיתחא דמערתא, אמר: מאן לודעיה לבר יוחי דמית קיסר ובטיל גזרתיה? נפקו. חזו אינשי דקא כרבי וזרעי, אמר: מניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה! כל מקום שנותנין עיניהן - מיד נשרף. יצתה בת קול ואמרה להם: להחריב עולמי יצאתם? חזרו למערתכם! הדור אזול. איתבו תריסר ירחי שתא. אמרי: משפט רשעים בגיהנם - שנים עשר חדש. יצתה בת קול ואמרה: צאו ממערתכם! נפקו, כל היכא דהוה מחי רבי אלעזר - הוה מסי רבי שמעון. אמר לו: בני, די לעולם אני ואתה. בהדי פניא דמעלי שבתא חזו ההוא סבא דהוה נקיט תרי מדאני אסא, ורהיט בין השמשות. אמרו ליה: הני למה לך? - אמר להו: לכבוד שבת. - ותיסגי לך בחד? - חד כנגד זכור, וחד כנגד שמור. - אמר ליה לבריה: חזי כמה חביבין מצות על ישראל! יתיב דעתייהו.

הרב אבינר:

"את אחי אנכי מבקש"

"וימצאהו איש והנה תועה בשדה וישאלהו האיש לאמור: מה תבקש" (בראשית לו טו). גדול הוא השדה, מתעה ומאיים. אין בו עצים להצל מן השמש, אין בו מעיין להרוות צמא. אין בו כיוון, אין בו תמרור, אין מי שיורה את הדרך. הרבה דרכים, הרבה אלים, הרבה רצונות והרבה חפצים, הרבה רגשות והרבה מחשבות. האדם תועה בשדה, אבוד ומעונה.

"וימצאהו איש". אינך אבוד, בן אדם. אם אתה לא תמצא את האיש, הוא ימצא אותך. בכל מקום שתהיה יבוא השליח, יבוא המלאך, יבוא האיש שיודע לשאול. "וישאלהו האיש לאמר", וישאל החכם אשר שאלתו היא כבר תשובה, "מה תבקש"? השדה רחב כל כך, העולם הזה מלא כל כך בגוונים ובצבעים, מה תבקש? התבקש עושר או אושר? התבקש תורה ומצוות, או שמא חוויות והנאה? או אולי שלום ואולי מלחמה. מה תצביע, ימין או שמאל, אשכנזי או ספרדי? מה תרצה יותר, חופש רווקים או ברית נישואין? התאהב ילדים או הורים? מה שוקקת נפשך, שירה או מדע, טבע או טכניקה? אמור, בן אדם, מה תבקש, אמור מיד, באיזו מפלגה תתפלג, באיזה מדור תתמדר, באיזו מגרה תתמגר? מה תבקש, אמור, אל תכחד. ואם לאלקים חשקה נפשך - הרבה זרמים יש, הרבה ישיבות יש, אחת נגד השניה, ויש גם מי שנגד כולם. אמור מהר מהר מה תבקש, להיות עם כיפה או בלי כיפה, ואם כיפה, איזו כיפה? אל תתחמק, החלט למי אתה, לנו או לשונאינו? "מה תבקש"? (שם טז).

"את אחי אנכי מבקש" (שם טז). אני מחפש אחווה, אני מחפש אהבה ואחוה, אני מבקש את עמי, את כל עמי. חלק ממנו, לא ישיב את נפשי. רק עם ד' התמים והשלם, זה ישיב נפשי. כולם אחי. כולם אהובי. כולם יחד הם אומתי, ולא אשעה לאומרים: גזורו את הילד החי, גזורו.

"הגידה נא לי, איכה הם רועים" (טז). אני מתחנן, אנא אמור לי. כל כך הרבה רועים יש וכל רועה מתנשא לאמור: אני הרועה. והצאן תועה. שאלתני למפלגתי, אני ממפלגת הצאן. אבל הרועים משכו אותו אנה ואנה, והוא מפוזר ומפורד בין הרועים. אנא אמור לי, מתחנן אני לפניך בדם נפשי "איפה הם הרועים" אנשק אותם, אחבק אותם. מה שאני מבקש, זו אחווה. זה ולא דבר אחר.

"ויאמר האיש נסעו מזה" (שם יז). את זה כבר לא תמצא. "נסעו מזה - הסיעו עצמם מן האחוה" (רש"י). גם אתה אשם בזה, כי הבאת את דיבתם רעה. לא ראית את האור, רק את החושך, ראית את החסרונות

ולא את המעלות. אתה הקדמת להסיע את עצמך מן האחוזה. "כמים הפנים לפנים, כן לב האדם לאדם" (משלי כז יט). "כמים הללו שאדם צופה בהן ורואה בהם פנים כפניו, אם הוא שוחק, הם שוחקות, ואם הוא עוקם הם עקומות, כן לב האדם לאדם האחר, אם הוא אוהב את זה, גם הוא אוהבו, ואם הוא שונא את זה, גם הוא שונאו" (רש"י יבמות קיז א). הם כבר רחוקים מן האחוזה.

"וילך יוסף אחר אחיו" (בראשית לז יז). בכל זאת אני הולך אחר אחי. זה בנפשי, בלי זה אין לי חיים. לא, אל תלך. איחרת את המועד. הר גבוה ביניכם. מאוחר מדי. הם יהרגו אותך, הם יזרקו אותך לבור נחשים ועקרבים, הם ימכרו אותך לישמעאלים.

בכל זאת אלך, זה בנפשי, ובנפש אבי: "לך נא ראה את שלום אחיך ואת שלום הצאן" (שם יד). זאת בקשת אבי, זאת בקשת אבי שבשמים לראות שלום אחי ושלום הצאן. "את אחי אנכי מבקש".

"ויראו אותו מרחוק" (יח). הלא אמרתי לך שהם רחוקים. הם רואים אותך פרחוק. אומר לך את האמת: גם אתה עדיין רחוק. מבקש אתה את אחיך אך בלבך אתה חלוק על אחיך. קודם כל, עליך למצוא את אחיך בלבבך. או אז תמצא אותם בכשרם ובדמם, בנשמתם וברוחם, בנפשם ובגופם, בשכלם וברגשם, ברצונם ובדמיונם. אם גם לאחר שימכרו אותך, תמשיך להיות את, אז תוכל לומר בכל לב: "את אחי אנכי מבקש". אך דע לך, הדרך קשה וארוכה.

"ויאמר יוסף אל אחיו: גשו נא אלי ויגשו" ((שם מה ד). מה נורא ומה רחוק הוא זה האיש הזר, משנה למלך האכזר. "ויאמר: אני יוסף אחיכם אשר מכרתם אותי מצרימה" (שם). אתם רואים, לעולם אתם אחי. על אף שמכרתם אותי, ושתיים עשרה שנה בכית הסוהר ישבתי, בלבי אתם אחי. משאת נפשי האחת נתנה לי כוח: "את אחי אנכי מבקש". עתה, פגשתי אתכם, זה לי היום הגדול בחיי, זהו יום שמחת לבי. "ועתה אל תעצבו ואל יחר בעיניכם" (ה), כי הלוא אני אחיכם.

"ועתה אל תיראו" (ג כא), אל תפחדו ממני. אני אוהב אתכם. "וינחם אותם וידבר טובם" (שם). אני אוהב אתכם!

בין אדם לעצמו

רמב"ן בראשית פרק א

(כו) ויאמר אלהים נעשה אדם - נתייחד בעשיית האדם מאמר בעבור גודל מעלתו, כי אין טבעו כטבע החיה והבהמה אשר ברא במאמר הקודם לו: והפשט הנכון במלת "נעשה" הוא, מפני שכבר הראית לדעת (לעיל פסוק א) כי האלהים ברא יש מאין ביום הראשון לבדו, ואחר כך מן היסודות ההם הנבראים יצר ועשה. וכאשר נתן במים כח השרוץ לשרוץ נפש חיה והיה המאמר בהם "ישרצו המים", והיה המאמר בבהמה "תוצא הארץ", אמר באדם "נעשה", כלומר אני והארץ הנזכרת נעשה אדם, שתוציא הארץ הגוף מיסודיה כאשר עשתה בבהמה ובחיה, כדכתיב (להלן ב ז) וייצר ה' אלהים את האדם עפר מן האדמה, ויתן הוא יתברך הרוח מפי עליון, כדכתיב (שם) ויפח באפיו נשמת חיים:

שפת אמת

וזהו שכ' ונתתי שלום בארץ ורמזו חז"ל באמרו שמא תאמר הרי מאכל ומשתה אם אין שלום אין כלום לכך כ' ונתתי שלום. פי' כי א"א לקבל הנאה בעוה"ז בלא חסרון כמ"ש ושבעת השמרו לכם. אבל בכח התורה לקבל בשלימות גם הנאת עוה"ז. וזה דרך אבות הראשונים שנאמ' בהם בכל מכל כל שתיקנו כל היצה"ר וכל עניני עוה"ז כמ"ש ומצאת כו' לבבו נאמן. וע"ז כתיב לבבתי אחותי כלה כו' באחד ענק מצורניך דרשו על אברהם אע"ה. ויש להפליא בפ' לבבתי הרי אמרו חז"ל כי למלאכים רק לב א'. אבל גדלה מעלת הצדיקים שיכולין לתקן יותר ממלאכי עליון והוא תיקון עוה"ד טוב ורע. וזה לנ"ר לפניו ית"ש ביותר וז"ש לבבתי והבן:

עם וארץ

רבינו בחיי בראשית פרק לג: יח

ויבא יעקב שלם. יאמר: כי בא יעקב מפרדן לגבול ארץ ישראל (א"ל ונתתי שלום בארץ - רק בא"י אפשר להגיע לשלמות)

צדיק מושל

הרב שלמה עמאר, רבה של ירושלים
מחדש ההדלקה המרכזית של הספרדים ועדות
המזרח בהילולא במירון בחצות הלילה.

בגמרא נאמר שכראי הוא רבי שמעון לסמוך עליו בשעת הדחק. הדברים נאמרו לעניין הלכה, אך עומק הדברים רומז שאם יש צרה או שעת דחק, כדאי הוא רבי שמעון לסמוך, שוודאי כזכותו קרובה ישועה לכבד.

שנים עשרה שנה כתב את הזוהר הקדוש כמערה, בעולם אחר לגמרי, עד שיצא וראה אנשים עובדים לפרנסתם. איך יכול להיות?! הלא כשנכנס למערה הוא עצמו לא חשב מהיכן יביא לחם ומים, אלא התחיל ללמוד ונעשה לו נס. כך היה שורף בעיניו כל מקום בו הלך. הוא לא יכול היה לסבול את העובדה שאנשים עוזבים את התורה - חיי עולם, ורצים אחר חיי שעה. עד שיצאה בת קול ואמרה: לשרוף את עולמי כאתם?! חזרו רבי שמעון ובנו למערה וישבו עוד שנה אחת, להשלים שלוש עשרה שנים. ומספרת הגמרא שכשיצאו כבר לא שרף רבי שמעון בעיניו, ויתירה מכך - מה ששרף בנו, היה רבי שמעון מרפא.

נשאלת השאלה, הלא באותה שנה אחרונה לא ירד משקידתו אלא היה הולך ומתעלה, ועוד שבשנה זו למד רבי שמעון עם כל הכוחות וההארות של השנים שקדמו לה. מדוע דווקא עכשיו העולם נראה לו בסדר?

רבי שמעון בר יוחאי עלה ונתעלה כמשך שנים עשרה שנה עד שהגיע לדרגתו של יונתן בן עוזיאל, גדול תלמידיו של הלל הזקן: כל דבר שנתן בו עיניו היה נשרף, אך לא היה לו שלטון על דרגתו. רק בשנה השלוש עשרה יכל רשב"י לצאת מהמערה מבלי לשרוף את העולם, והגיע לדרגת הענווה העליונה ביותר - "צדיק מושל ביראת אלוקים". אולי לכן אמר על עצמו "יכולני לפטור את העולם כולו מן הדין".

מדוע להילולת רבי שמעון מגיע העולם כולו? ישנם הרבה צדיקים גדולים - למשל רבי עקיבא רבו, הלל הזקן, קברי האבות בחברון. אך להרבי שמעון היה כוח של לימוד זכות על כלל ישראל. הכוח שבזכותו הוא יכול לפטור את כל העולם הוא כוח הזכות שהיה מעורר על כל אדם, על כלל ישראל ועל העולם. לכן כולם עולים אליו.

הילולת בר יוחאי מתקיימת ב"הוד שבהוד". יש שחושבים שזו מעלה גדולה - כמו "הוד והדר". אך טעות היא, שכן הוד הוא הדין הכי קשה. האר"י ויל הזכיר שעל חודש אב נאמר "כל היום דוה", היפוך אותיות של המילה "הוד". אז מדוע שמחתו של רשב"י הינה דווקא ביום הזה, דין הדינים? משום שיש לו כוח להמתיק את הדין הקשה. לכן צריכים להאמין בכך ולשמח כלילה זה. צריכים להיות בשמחה אמיתית מתוך אמונה בה' ובצדיקים - "ויאמינו בה' ובמשה עבדו". צריך להוסיף בלימוד התורה, ובמיוחד בספר הזוהר. יש מעלה גדולה לקרוא כל יום בספר הזוהר, ובפרט בימי הספירה, אפילו למי שאינו מבין. מה בכך, איש מאיתנו לא מבין זוהר... עמוד, דף ביום - אשרי השוקד על תלמודו. על כך אמר רשב"י, "בגין חיבורא דא יפקון ישראל מגלותא" - בכוח זה החיבור יצאו ישראל מהגלות, וממילא "והיה עמו וקרא בו כל ימי חייו". שומר ישראל ישמור שארית ישראל בחסד וברחמים, ובעזרת שמו יתברך נזכה לצאת מן הגלות כפי שהבטיח רשב"י, רמהרה רימיו אמר.

יראה מאהבה

האדמו"ר מבויא

האדמו"ר ממשיך מסורת ה"חזקה" שקנה סבו
הצדיק רבי ישראל מרוזין. ההדלקה הראשונה
הפותחת את ההילולא במירון.

מוכא במסכת שבת שכפעם הראשונה שיצא רשב"י מהמערה וראה שעולם כמנהגו נוהג, אמר: "מניחים חיי עולם ועוסקים בחיי שעה?". אך בפעם השנייה כשיצא מהמערה וראה את אותו זקן רץ בין השמשות עם שני הדסים לכבוד שבת, אחד כנגד זכור ואחד כנגד שמור, כבר היה באופן אחר, ששייכה את ישראל, באומרו "כמה חביבין מצוות על ישראל".

והיינו, בראותו איך שכני ישראל מנצלים את חיי השעה עבור חיי העולם וכך עובדים את ה'. וזהו שראהו רץ בבין השמשות, שזה תערוכת יום ולילה, חושך ואור, הרמוז על ענייני העולם הזה שהם תערוכת טוב ורע. ואכן כאשר משתמשים בחיי שעה לשם מצווה, עבור חיי עולם, אז אכן ענייני העולם הזה חביבין על ה'. אלא שכאשר משתמשים בענייני העולם הזה, צריך שיהיה אחר כנגד "זכור" - לזכור את ה', ואחד כנגד "שמור" - להיות שמורים כראוי.

איתא בספרים הקדושים שצריך להגיע מאהבה ליראה, והיינו שגודל אהבת ה' שתהיה בקרב האדם תביאנה לידי יראת ה', שירא ויפחד שלא יגיע לידי כך שמעשיו יקלקלו את האהבה, וממילא ייזהר וידקדק יותר במעשיו. וזה נכלל באומרו "כמה חביבין מצוות על ישראל", שכני ישראל כל כך מחבבים את מצוות ה' ביודעם שעל ידי זה עושים נחת רוח לפניו יתברך, ומגודל אהבה זו נוהרים לשמור מצוותיו כראוי וחלילה לא לעבור עליהם ואדרבה מוסיפים עוד גדרים וסיגים.

שבת היא מצווה יקרה ושקולה כנגד כל התורה כולה, והלכותיה כהררים התלויים בשערה, ומגודל החביבות למצוות השבת יראים בני ישראל שלא לעבור עליה. וזה הרמז בלוקחו שני הדסים לכבוד שבת, כנגד זכור ושמור, כי הדסים נותנים ריח טוב אשר מעורר את האדם, ולקח זאת בכדי לעורר את עצמו לזכור את ה"זכור" - מצוות עשה של שבת, ואת ה"שמור" - מצוות לא תעשה של השבת. וכן הוא בשני נרות השבת שהם כנגד זכור ושמור, שריבוי האור מזכיר לאדם את מצוות השבת, הן במצוות עשה והן במצוות לא תעשה.

אמנם כוונת "כמה חביבין מצוות על ישראל" היא לכל המצוות, וההוא סבא החזיק בידיו שני הדסים אחד כנגד "זכור" ואחד כנגד "שמור", שכגודל החביבות והשמחה של מצווה שיש לישראל בקיימם מצוות עשה שהן בבחינת "זכור", כך גודל החביבות והשמחה של מצווה הצריכה להיות אף בקיימם מצוות לא תעשה, והשומר מדבר עבירה בבחינת "שמור".

הפסוקים שבהם נאמר